

УДК 658:624

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Маслова В.О., к.е.н., доцент,
Каличева Н.Є., к.е.н., доцент,
Шевченко Р.В., магістр (УкрДУЗТ)*

У статті проведено стислий аналіз розвитку будівельної галузі, зокрема сектору житлового будівництва; визначено проблеми та перспективи підвищення конкурентоспроможності будівельних організацій; обґрунтовано використання найбільш дієвого шляху підвищення ефективності їх діяльності в сучасних умовах господарювання в Україні. Доведено, що найбільш доцільним сьогодні шляхом підвищення ефективності діяльності підприємств будівельної галузі є оптимізація операційних витрат, якої можна досягти за рахунок реалізації таких напрямків, як удосконалення логістики, планування будівельно-монтажних робіт, впровадження інновацій та удосконалення системи управління організацією на основі застосування процесного підходу.

Ключові слова: будівельна організація, підвищення ефективності діяльності, оптимізація операційних витрат.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

*Маслова В.А., к.э.н., доцент,
Калычева Н.Е., к.э.н., доцент,
Шевченко Р.В., магистр (УкрГУЖТ)*

В статье проведен краткий анализ развития строительной отрасли, в частности сектора жилищного строительства; определены проблемы и перспективы повышения конкурентоспособности строительных организаций; обосновано использование наиболее действенного пути повышения эффективности их деятельности в современных условиях хозяйствования в Украине. Доказано, что наиболее действенным сегодня путем повышения эффективности деятельности предприятий строительной отрасли является оптимизация операционных затрат, которой можно достичь за счет реализации таких направлений, как совершенствование логистики, планирования строительно-монтажных работ, внедрения инноваций и совершенствования системы управления организацией на основе применения процессного подхода.

Ключевые слова: строительная организация, повышения эффективности деятельности, оптимизация операционных расходов.

IMPROVEMENT OF THE EFFICIENCY OF THE ACTIVITIES OF THE CONSTRUCTION INDUSTRY ENTERPRISES IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

*Maslova V.O., candidate of economic sciences, associate professor,
Kalicheva N.E., candidate of economic sciences, associate professor,
Shevchenko R.V., master (USURT)*

The article provides a brief analysis of the development of the construction industry, including the housing sector; identified problems and prospects for increasing the competitiveness of construction organizations; the use of the most effective way of increasing the efficiency of their activity in the current economic conditions in Ukraine is substantiated. It is proved that today the most expedient way of increasing the efficiency of the enterprises of the construction industry is the optimization of operating costs, which can be achieved through the implementation of such areas as the improvement of logistics, planning of construction and installation works, the introduction of innovations and the improvement of the management system of the organization based on the process approach. The use of state-of-the-art door-to-door and on-time delivery schemes can solve the problem of maintaining our own warehouses and reducing downtime for organizational reasons. Improvement of the planning of construction works and compliance with compliance with all stages of the plan in time will allow ensuring timely completion of construction works and reducing investment risks and losses. The high quality of innovative construction works is a stimulating factor for increasing demand and therefore contributes to lower fixed costs while increasing production and sales of construction products and services. A significant advantage of implementing process management of an organization is an order of magnitude greater operational efficiency due to the ability to manage the operational costs of each business process separately and the high flexibility and adaptability of the management system, due to the natural orientation to the consumer.

Keywords: *construction organization, increase of activity efficiency, optimization of operating expenses.*

Постановка проблеми. Підвищення ефективності діяльності будь-якого вітчизняного підприємства, що забезпечується оптимізацією витрат та збільшенням прибутку, є запорукою підвищення його конкурентоспроможності в сучасних умовах господарювання. Розвиток будівельної галузі в цілому та її підприємств зокрема знаходиться під впливом загальної соціально-економічної ситуації в країні, що характеризується високим рівнем інфляції, зниженням купівельної здатності та здатності до накопичення грошових коштів населення, в цілому погіршенням рівня життя в країні, а отже падінням платоспроможного попиту на продукцію будівельних організацій,

особливо у секторі житлового будівництва. За цих обставин набувають актуальності питання пошуку дієвих заходів удосконалення їх діяльності, спрямованих на зниження витрат будівельного виробництва, підвищення прибутку та стимулювання попиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питанням підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств в цілому та будівельних організацій зокрема в сучасних умовах економічного розвитку країни присвячено чимало робіт. Серед них за останні роки можна виділити праці таких вчених та фахівців з питань ефективності діяльності підприємств, у

тому числі й будівельних організацій, як Боровика Ю.Т. [1,2], Диканя В.Л. [3,4], Каличевої Н.Є. [5], Маслової В.О. [3,5], Проданової Л.В. [9], Цифра Т.Ю. [10], Шраменко О.В. [4] та інших.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. У той же час у зазначених роботах питання обґрунтування вибору найбільш дієвих шляхів підвищення ефективності діяльності будівельних організацій на ринку житлового будівництва, які є найбільш доцільними, можуть й повинні бути використані в сучасних умовах розвитку національної економіки, розглядаються не достатньо.

Метою статті є аналіз розвитку будівельної галузі, зокрема сектору житлового будівництва, визначення проблем та перспектив підвищення конкурентоспроможності будівельних організацій, обґрунтування використання найбільш дієвих шляхів підвищення ефективності їх діяльності в сучасних умовах господарювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. У загально прийнятому розумінні економічна ефективність є відносною величиною, який характеризує співвідношення отриманого від реалізації певних дій ефекту (прибутку) до витрат, які здійсненні для отримання цього ефекту [4]. З огляду на це, всі заходи, які впроваджуються для підвищення ефективності діяльності підприємств будь-якої галузі, у тому числі й будівельної, можна поділити на три групи.

Перша група включає заходи, які спрямовані на підвищення обсягу виробництва товарів, виконання робіт та надання послуг. Як відомо з економічної теорії, з кожною додатково випущеною одиницею продукції її собівартість в частині постійних витрат буде зменшуватися. Отже при зростанні обсягу виробництва та реалізації товарів (робіт, послуг) за інших рівних умов доходи від реалізації зростають, а собівартість реалізованої продукції знижується, що

призводить до зростання прибутку підприємства, а звідси й до підвищення ефективності його діяльності.

Друга група включає заходи, які спрямовані на підвищення прибутку підприємства при незмінних обсягах виробництва та постійному розмірі операційних витрат, наприклад за рахунок підвищення цін на продукцію підприємства.

До третьої групи можна віднести заходи, спрямовані на зниження собівартості виробництва та реалізації продукції та в цілому операційних витрат по підприємству. При зниженні витрат за умови незмінних обсягу виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг) та ціни одиниці продукції буде зростати величина прибутку підприємства, а звідси й підвищуватися ефективність його діяльності.

Аналіз діяльності підприємств будівельної галузі в сегменті будівництва житла, наприклад, показав, що в сучасних умовах розвитку національної економіки не всі з наведених груп заходів можуть бути в однаковій мірі використані для підвищення ефективності їх діяльності.

На сьогоднішній день пропозиція продукції житлового будівництва значно перевищує попит на нього. Пік введення в експлуатацію нових будинків був у 2017 році (5,9 млн. кв. м). У 2018 році обсяг побудованого житла в Україні знизився на 25%. У I кварталі 2019-го ринок скоротився ще на 4% (дані наведені у відсотках до минулого року) [7]. Через це на ринку житла посилюється конкуренція і боротьба за увагу платоспроможного клієнта. Сьогодні стимулювати попит потенційних покупців дозволяють: грамотна концепція проекту, якість будівництва, продумана стратегія маркетингу і політика ціноутворення, що відповідає очікуванням клієнта, а також високий рівень експлуатації комплексу. У той же час покупці сьогодні віддають перевагу купівлі однокімнатних квартир та квартирам готельного типу. Це пов'язано як із

падінням платоспроможного попиту, так й значним підвищенням тарифів на комунальні послуги (утримувати великі квартири стає економічно не вигідно).

Первинне житло продовжує бути більш затребуваним, ніж вторинне. Співвідношення на користь первинного житла на сьогодні зросла і становить приблизно 70% на 30%. В першу чергу це пов'язано з тим, що, покупка квартири в новобудові дозволяє розтягнути платіж в часі, скориставшись розстрочкою або кредитною програмою.

Значне підвищення собівартості будівництва вплинуло на зниження рентабельності будівельного бізнесу. У 2018-му ціни на будівельно-монтажні роботи для житлових споруд зросли на 19,6% у тому числі за рахунок зростання вартості матеріалів (у 2018-му вони зросли приблизно на 15-35%); підвищення вартості робочої сили (цей показник торік зріс на 20-25%); інфляції. Найбільше торік дорожчали однокімнатні квартири, однак в рентабельність будівництва житла комфорт і економ класу знизилася до 10-15% [7].

Зростання собівартості значно обмежує можливості і для цінової конкуренції, і для підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств за рахунок збільшення цін на свою продукцію.

Таким чином, з огляду на вищенаведене, найбільш доцільним напрямком підвищення ефективності будівельного виробництва в сучасних умовах господарювання в Україні є зниження операційних витрат.

Можна виділити такі чотири шляхи підвищення ефективності в частині зниження витрат, які можна застосовувати як окремо, так й у комплексі.

1 Логістичний (удосконалення організації матеріально-технічного забезпечення будівельного виробництва). Річ у тім, що через недосконалу організацію процесу забезпечення будівельного виробництва необхідними

матеріалами, інструментами тощо, виникають нераціональні (необґрунтовані виробничою необхідністю) простой та затримки строків здавання окремих етапів будівництва або об'єкту в цілому. При цьому простой, що виникають у цій ситуації, не залежать від робітника, який здійснює будівельно-монтажні роботи. І підприємство повинно виплачувати йому заробітну плату у повному обсязі за фактично невиконану роботу. Це призводить до збільшення операційних витрат в частині фонду заробітної плати та зниження ефективності діяльності підприємств галузі в цілому. Вирішити питання простоїв можна за рахунок організації власного складського господарства та накопичувати там найбільш затребувані для виробництва матеріали. Впровадження цього заходу значно знизить нераціональні простой, але в разі збільшить операційні витрати в частині витрат на утримання складських приміщень та підтримку страхового запасу [5,6]. Використання сучасних логістичних схем доставки «від дверей до дверей» та «точно у строк» дозволяє вирішити проблему утримання власних складських приміщень та зниження простоїв з організаційних причин, але потребує пошуку надійних постачальників, які б могли забезпечити дотримання вказаних схем доставки, та підтримки досить високого рівня абсолютної ліквідності самої будівельної організації для забезпечення довірчих у довгостроковій перспективі відносин з такими постачальниками.

2 Організаційний (забезпечення своєчасності виконання будівельних робіт, удосконалення планування робіт). Цей шлях оптимізації витрат передбачає удосконалення, перш-за все, планування будівельно-монтажних робіт та суворого виконання всіх етапів плану у часі [3]. Будівництво житлових будинків та комплексів – це досить тривалий у часі виробничий процес. А тому з плином часу збільшуються ризики зростання цін на

матеріали, підвищення вартості робочої сили, порушення економічних зв'язків, наприклад з постачальниками, тощо, знецінення грошових коштів в решті-решт та через це збільшення додаткового інвестування (додаткових витрат) на закінчення реалізації будівельних проектів.

3 Інноваційний (застосування новітніх технологій, матеріалів та методів робіт). Цей шлях спрямований на підвищення якості та зниження трудомісткості будівельно-монтажних робіт, у тому числі за рахунок прискорення виконання всіх етапів планування. У той же час його реалізація вимагає високої кваліфікації персоналу будівельної організації, спроможного працювати з новітніми технологіями та матеріалами, що може збільшити витрати на оплату праці висококваліфікованим працівникам навіть при умовному вивільненні їх певної кількості. Тому при використанні цього шляху варто обґрунтовано зважити очікуваний ефект та витрати на його досягнення [2, 4]. Втім, як наголошувалося вище, висока якість будівельно-монтажних робіт, що забезпечується інноваціями, є стимулюючим фактором для збільшення попиту, а отже сприятиме зниженню постійних витрат при збільшенні обсягу виробництва та реалізації будівельної продукції та послуг.

4 Управлінський (використання процесного підходу до управління підприємством, впровадження аутсорсингу тощо). Цей шлях спрямований на удосконалення системи управління організацією, зменшення кількості та підвищення ефективності роботи усіх управлінських ланок. Одним із сучасних методів удосконалення системи управління організацією з метою підвищення ефективності є управління її бізнес-процесами, а не функціями. Як відомо, при процесному підході до управління кожна структурна одиниця забезпечує виконання конкретних бізнес-процесів, в яких вона бере участь. Обов'язки, область відповідальності,

критерії успішної діяльності для кожної структурної одиниці сформульовані і мають сенс лише в контексті конкретного бізнес-процесу [8]. Процесне управління орієнтовано на загальний результат, який складається з локальних результатів на кожному етапі виконання будівельних робіт, та є найбільш прийнятним для підприємств в нестабільному ринковому середовищі, в якому сьогодні повинні працювати та виживати й будівельні організації. Як раз одними з найвагоміших переваг процесного управління організацією поряд з функціональним (який сьогодні застосовується ще на більшості підприємств України, у тому числі й будівельних) є на порядок більша операційна ефективність за рахунок можливості керування операційними витратами кожного бізнес-процесу окремо та висока гнучкість і адаптивність системи управління, обумовлені природною орієнтацією на споживача. Виокремлення бізнес-процесів в рамках процесного управління сприяє розвитку аутсорсингу (передача організацією на договірній основі певних видів або функцій виробничої підприємницької діяльності іншій компанії) та надає можливість окремим структурним підрозділам будівельної організації працювати з більшою ефективністю у якості самостійних управлінських систем – аутсорсингових підприємств. На аутсорсинг зазвичай передаються функції по професійній підтримці безперебійної роботи окремих систем і інфраструктури на основі тривалого контракту, що є взаємовигідним як для виробничої організації, так й аутсорсингової компанії.

Висновок. Таким чином, аналіз стану розвитку будівельної галузі України в секторі житлового будівництва дозволив зробити висновок, що на сьогоднішній день для підвищення ефективності діяльності будівельних організацій найбільш доцільними є заходи, спрямовані на оптимізацію операційних витрат будівельного виробництва. Всі ці заходи

можна умовно об'єднати у чотири основні групи: 1) логістичні (удосконалення системи забезпечення матеріально-технічними ресурсами); 2) організаційні (забезпечення своєчасності виконання будівельно-монтажних робіт); 3) інноваційні (впровадження у виробничий процес сучасних технологій та матеріалів); 4) управлінський (удосконалення системи управління діяльністю організацією в цілому). Кожна з наведених груп заходів має певні особливості та обмеження їх впровадження в сучасних умовах господарювання, але використання їх у комплексі дозволить значно підвищити ефективність діяльності та підвищити конкурентоспроможність будівельних організацій. Тому потребують подальшого дослідження та удосконалення методи раціоналізації витрат підприємств будівельної галузі, адаптовані до сучасних умов господарювання, та розробка комплексного підходу до управління ними за наведеними напрямками.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Боровик Ю.Т. Підвищення економічної стійкості будівельних підприємств / Ю.Т. Боровик // Вісник економіки транспорту та промисловості. - 2017. - № 58(Додаток). - С. 252-254.

2 Боровик Ю. Т. Стійкий розвиток будівельного підприємства – важлива умова забезпечення конкурентоспроможності транспортного будівельного комплексу / Ю. Т. Боровик // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2018. - № 62 (Спецвипуск). - С. 151-157.

3 Дикань В.Л. Організація виробництва: підручник / В.Л. Дикань, В.О. Маслова. – Харків: УкрДАЗТ, 2013. – 422 с.

4 Дикань В.Л. Экономика предприятия: учебное пособие / В.Л. Дикань, Е.В. Шраменко, Н.В. Якименко. – Х.: УкрДАЗТ, 2012. – 274 с.

5 Каличева Н.Є. Логістичні підходи,

як основа раціональної організації виробничого процесу на підприємстві / Н.Є. Каличева, В.О.Маслова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – Вип. 47. – С. 83-86.

6 Каличева Н.Є. Роль транспортно-логістичних систем у забезпеченні стійкого розвитку економіки / Н. Є. Каличева // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2017. – Вип. 58. – С. 103-109.

7 Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

8 Панченко С.В. Управління бізнесом: підручник / С.В.Панченко, В.Л.Дикань, І.В.Воловельська, В.О. Маслова. – Х.: УкрДУЗТ, 2017. – 315 с.

9 Проданова Л.В. Проблемні аспекти розвитку ринку будівельної галузі України / Л.В.Проданова, Л.І.Панкова, Ю.О.Зайва // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 6-2 (06). – С.57-61.

10 Цифра Т. Ю. Економічні підходи до формування та оцінки стратегії будівельного підприємства / Т.Ю.Цифра, Ю.О. Запечна, О. С. Гриценко. // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2018. – №39(4). – С. 70-76.

REFERENCES

1 Borovyk Yu.T. (2017) *Pidvyshchennia ekonomichnoi stiikosti budivelnykh pidpriemstv* [Improving economic sustainability of construction enterprises]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no.58 (Complement), pp. 252-254.

2 Borovyk Yu.T. (2018) *Stiikiy rozvytok budivelnoho pidpriemstva – vazhlyva umova zabezpechennia konkurentospromozhnosti transportnoho budivelnoho kompleksu* [Sustainable development of a construction enterprise - is an important condition for ensuring the competitiveness of the transport construction

- complex]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no.62 (Special issue), pp. 151-157.
- 3 Dykan V.L., Maslova V.O. (2013) Orhanizatsiia vyrobnytstva [Organization of production]. Kharkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)
- 4 Dikan' V.L., Shramenko E.V., Yakimenko N.V. (2012) *Ekonomika predpriyatiya* [Enterprise economy]. Khar'kov: UkrDAZT. (in Russian)
- 5 Kalycheva N.Ye., Maslova V.O. (2014) Lohistychni pidkhody, yak osnova ratsionalnoi orhanizatsii vyrobnychoho protsesu na pidpriemstvi [Logistic approaches as a basis for rational organization of production process at the enterprise]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no.47, pp. 83-86.
- 6 Kalycheva N.Ye. (2017) Rol transportno-lohistrychnykh system u zabezpechenni stiikoho rozvytku ekonomiky [The role of transport and logistics systems in ensuring sustainable economic development]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no.58, pp. 103-109.
- 7 *Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy* (official site). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 22 November 2019)
- 8 Panchenko S.V., Dykan V.L., Volovelska I.V., Maslova V.O. (2017) *Upravlinnia biznesom* [Business management]. Kharkiv: UkrDUZT. (in Ukrainian)
- 9 Prodanova L.V., Pankova L.I., Zaiva Yu.O. (2016) Problemni aspekty rozvytku rynku budivelnoi haluzi Ukrainy [Problematic aspects of development of the construction industry market in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, Vol. 6-2 (06), pp. 57-61.
- 10 Tsyfra T.Yu., Zapiachna Yu.O., Hrytsenko O.S. (2018) Ekonomichni pidkhody do formuvannia ta otsinky stratehii budivelnogo pidpriemstva [Economic approaches to the formation and evaluation of the construction enterprise strategy]. *Tekhnolohichni audyt ta rezervy vyrobnytstva*, no. 39(4), pp. 70-76.

УДК336.71(477)

КЛІЄНТООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

*Маслова В.О., к.е.н., доцент,
Шпирна М.В., магістр (УкрДУЗТ)*

У статті обґрунтовано необхідність застосування клієнтоорієнтованого підходу до розробки стратегії розвитку діяльності фінансово-кредитних організацій, зокрема банківських установ. Визначено, що застосування саме такого підходу дозволяє не тільки підвищувати рівень їх надійності з точки зору клієнтів, але й вирішити існуючу сьогодні проблему національної економіки, пов'язану з мобілізацією фінансових ресурсів населення, суб'єктів господарювання, капіталізації банків та підвищення рівня їх конкурентоспроможності на ринку фінансово-кредитних послуг України.

Ключові слова: фінансово-кредитна організація, банк, стратегія розвитку, маркетингова діяльність, клієнтоорієнтований підхід.